

JOAQUIM MARTÍ MESTRE

I CURS DE FILOLOGIA VALENCIANA.
III SIMPOSI DE FILOLOGIA VALENCIANA —EN HONOR
DE JOSEPH GULSOY. HISTÒRIA DE LA LLENGUA:
PROBLEMES I MÈTODES

Els dies 10, 11 i 12 de novembre de 1998 es va celebrar al Saló d'Actes de la Facultat de Filologia de la Universitat de València el I Curs de Filologia Valenciana. III Simposi de Filologia Valenciana —en honor de Joseph Gulsoy—, que estigué dedicat a la Història de la llengua. Problemes i mètodes. El simposi, organitzat pel Departament de Filologia Catalana de la Universitat de València, es plantejà els següents objectius prioritaris:

— Presentar als professors d'Ensenyament Mitjà i als estudiants universitaris l'estat actual de la docència i la investigació sobre Història de la llengua catalana, interna i externa, per part dels responsables d'aquestes disciplines en les universitats.

— Examinar els resultats de les darreres recerques en la matèria i detallar-ne els buits existents.

Tot va transcórrer de manera modèlica, com estava previst en el programa, i tots els conferenciers despertaren gran interès en els assistents, com es demostrà en els col·loquis que suscitaren les ponències i comunicacions.

El dimarts dia 10 fou la primera sessió, presidida per Joaquim Martí, de la Universitat de València. A les 9:15 Carme Barceló, directora del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de València, va inaugurar oficialment el Simposi. Tot seguit tingué lloc la primera ponència, a càrrec de Rosa Fort, de la Universitat de Saragossa, la qual va parlar sobre *Lèxic de l'administració i del món rural en documentació municipal de Fraga al segle XVI*, bona mostra del lèxic català en una zona fronterera. Els alumnes van poder comprovar les afinitats entre aquest lèxic fragatí i el de la variant catalana per a ells més familiar, la valenciana. La doctora Fort va estudiar mots com *pedaç, mallol, fanegada, fillola, fita, sèquia, masada, faixes de terra, solament, repodar, bescavar, alcavó, braçal, trenc*, etc.

A les 10:15 Rolf Kailuweit, de la Universitat de Heidelberg, dissertà sobre *El canvi de l'arquitectura lingüística de les terres de parla catalana en els segles XVIII i XIX*. Va introduir i explicar els conceptes de genolecte, gramolecte, llengua històrica, arquitectura lingüística i diglòssia, i en va demostrar l'operativitat en l'estudi del català als segles XVIII i XIX. Després del col·loqui es donà per concloua la primera sessió del Simposi.

A les 11:30 es va reprendre l'acte amb la segona sessió, presidida per Manuel Pérez Saldanya, de la Universitat de València. La primera ponència va correspondre a Jordi Ginebra, de la Universitat «Rovira i Virgili» de Tarragona, el qual

va tractar sobre *Problemes d'història externa de la llengua als segles XIX i XX*. El ponent va exposar i explicar els quatre grans problemes amb què, al seu parer, s'enfronta avui dia l'historiador de la llengua: problemes de situació o exògens, el problema de les dades, el dels esquemes interpretatius i, per últim, el problema de la periodització.

A les 12:15 començà la segona ponència de la sessió, a càrrec de Mila Segarra, de la Universitat Autònoma de Barcelona, amb el tema *Com estudiar la Història de la llengua del segle XX*. La professora Segarra en la seua intervenció va plantejar nombroses i interessants propostes de treball d'història de la llengua catalana al segle XX, període que dividí en tres blocs: 1913-1939: codificació de la llengua catalana per part de Fabra i publicació de les normes de l'Institut d'Estudis Catalans; 1939-1983, amb les dificultats del procés d'estandardització durant el franquisme; i 1983-1999, etapa caracteritzada pels nous reptes que els mitjans de comunicació de masses plantegen a la llengua catalana.

Va cloure la sessió matinal Lluís Gimeno, de la Universitat «Jaume I» de Castelló, que dissertà sobre *Diacronia i tradició oral*. Va caracteritzar els mètodes de treball del diacronista i del folklorista, va destacar el valor de la tradició oral per a l'estudi diacrònic de la llengua, així com la vinculació existent entre llengua i societat.

La sessió vespertina es va iniciar a les 16 hores, amb la primera sèrie de comunicacions. Primerament correspongué a Xavier Luna-Batlle, de la Universitat Autònoma de Barcelona, parlar sobre *El present de subjuntiu en -o en el català central*, aportant interessant i nova documentació. Seguidament Dolors Farreny, de la Universitat Autònoma de Barcelona, tractà sobre *Aportacions a la història del lèxic nord-occidental*, estudi fet partint de processos jurídics. Javier Giralt, de la Universitat de Saragossa, s'ocupà del tema *Fonètica lingüística i geovariació. Resultats de la vocal tònica è en l'àrea dialectal lliterana*, mostrant l'evolució de la vocal tònica è en l'àrea dialectal de la Llitera en diversos contextos fonètics. Va tancar el torn de comunicacions Marina Zaragozà, de la Universitat de València, la qual tractà sobre *Problemes diacrònics de l'inspiració*, basant-se en un estudi seu del parlar de Silla (l'Horta).

A les 17:30 Abelard Saragozà, de la Universitat de València, va exposar la seua ponència, que duia per títol *La concordança del participi en català*. Després de mostrar i comentar la norma de Fabra i recollir les opinions d'altres gramàtics catalans sobre el particular, el ponent va formular la seua proposta sobre la concordança del participi amb pronoms febles objectius, tenint en compte la situació del català antic, la de les altres llengües romàniques, les necessitats actuals del català i la coherència estructural.

A les 18:45 es reprengué el simposi amb la ponència de Joan Anton Rabella, de la Universitat de Barcelona, que tractà sobre *Les altres regles d'esquivar vocables: les correccions en la documentació processal*, tema interessant, ja que el gènere processal és un dels que més informació ofereix sobre la llengua col·loquial antiga, més propera a l'oralitat. El professor Rabella va analitzar els tipus de

correccions dels textos processals així com els criteris seguits pels correctors, tot oferint una mostra àmplia de les correccions lingüístiques en documents processals catalans medievals.

Les intervencions del primer dia del Simposi les va cloure Vicent Salvador, de la Universitat «Jaume I» de Castelló, que va parlar sobre *Dialectes i Història de la llengua*. El ponent va incidir en la relació entre Història de la llengua i Dialectologia, caracteritzada aquesta com una disciplina en «crisi», en moviment constant. Va proposar un model d'Història social de la llengua que prenga en consideració la lingüística històrica, la sociolingüística (tenint en compte que la història social de la llengua és una mena de sociolingüística diacrònica), així com l'anàlisi del discurs i la sociologia de la cultura.

A continuació es va servir un vi d'honor i un sopar a tots els congressistes, que després pogueren gaudir amb l'actuació del grup de música medieval «Menestrils».

El segon dia del Simposi s'inicià, com estava previst, amb la ponència d'Emili Casanova, de la Universitat de València. El ponent reflexionà sobre un tema poc estudiat en català, com és la pronúncia de les *e* i *o* tòniques en els cultismes, amb la seua variació dialectal. Repassà la bibliografia sobre el tema i comparà la situació del català amb la d'altres llengües romàniques. Sembla que la tendència popular més general és a pronunciar obertes les *e* i *o* en els cultismes. El professor Casanova analitzà els possibles factors (fonètics, morfològics, contextuals, culturals...) que incideixen en l'adaptació d'aquestes vocals dels cultismes i neologismes en català.

Tot seguit Pere Navarro, de la Universitat «Rovira i Virgili» de Tarragona, va presentar la seua ponència *Gramàtica històrica i variació geogràfica*, en la qual va reflexionar sobre la complementarietat de la gramàtica històrica i la dialectologia i sobre la manera com la variació geogràfica resulta enriquidora en l'estudi de la llengua. Així mateix va destacar l'interès de l'onomàstica per a l'estudi del canvi lingüístic. Acabà comentant i rebutjant certs prejudicis lingüístics sobre la variació geogràfica. Amb aquesta ponència, que fou seguida d'un animat col·loqui, es donà per conclosa la primera sessió de dimecres, presidida per Marina Zaragoza.

La segona sessió del dia, presidida per Antoni Ferrando, de la Universitat de València, va començar a les 11:30 amb la ponència de Rosa Gómez Casany, de la Universitat de València, que va tractar sobre *El contacte entre el castellanoaragonès i el català a l'Edat Mitjana*. Primerament examinà les condicions dels manlleus entre dues llengües en contacte i caracteritzà els conceptes de canvi de codi i de barreja lingüística. Seguidament va fer una anàlisi del contacte entre el castellanoaragonès i el català a l'Edat Mitjana, a partir de documentació procedent sobretot de la comarca de l'Alt Palància.

Josep Martines, de la Universitat d'Alacant, correspongué la segona ponència de la sessió, que versava sobre *El lèxic valencià dels segles XVII i XVIII segons la lingüística cognitiva*. El ponent plantejà la utilitat de la lexicologia cognitiva en

l'anàlisi dels canvis lèxics produïts en català a partir del segle XVI. Va aplicar el mètode a l'estudi del lèxic de la gastronomia i els productes agrícoles, dedicant una atenció especial als noms del *Capsicum annuum* en els parlars catalans.

Va tancar aquesta sessió la ponència *Substrat i superstrat en l'evolució del català*, defensada per Josep Moran, de la Universitat de Barcelona. El professor Moran va recordar la desconeixença existent sobre els substrats i la influència substratística en la nostra llengua. Va proposar l'estudi del substrat sense prejudicis, a través de les dades existents obtingudes científicament, rebutjant les dues posicions extremes que atribueixen al substrat qualsevol fenomen lingüístic desconegut o, en el pol oposat, en neguen totalment la influència. Igualment, indicà les mancances en l'estudi del superstrat en català, a pesar del seu interès potencial per entendre diversos elements de la llengua catalana.

La sessió de la vesprada, presidida per Vicent Cabanes, s'inicià amb el segon grup de comunicacions. Maria Àngels Massip va presentar la comunicació *Reflexions sobre la Història de la llengua*, en la qual tractà d'aspectes teòrics relatius a la Història de la llengua en la pedagogia i en la recerca. Rafael Ramos, de la Universitat de València, dissertà sobre *L'estructura amb ésser més participi passat i els problemes d'ambigüitat formal*. A partir de la consulta d'un extens corpus documental, el comunicant estudià les principals formes verbals que adopta en català antic l'estructura *ésser* + participi, els casos en què sorgeixen problemes d'ambigüitat estructural i les vies de solució que van apareixent. La comunicació del professor Francesc Bernat i Baltrons, de la Universitat de Barcelona, va versar sobre *Una descripció lingüística desconeguda de les comarques del sud del País Valencià al segle XIX*, interessant estudi fet a partir de la rica documentació de Milà i Fontanals conservada en la Biblioteca Menéndez y Pelayo de Santander. Per últim, Carles Buchon i Josep Lluís Doménech presentaren la seua comunicació *Estudi sociolingüístic. El districte municipal de Russafa de València*, en la qual van oferir els resultats i les conclusions d'una enquesta feta a diversos col·legis de Russafa entre els mesos de febrer i juny de 1998 sobre l'ús del català i l'actitud cap a l'ensenyament en aquesta llengua.

A les 17:30, Jordi Colomina, de la Universitat d'Alacant, exposà la seua ponència *Evolució de com i com a en català*. Va presentar un extens corpus documental per tal de mostrar la diferenciació en l'ús de *com* i *com a*. En el seu estudi el ponent tingué en compte la situació de la llengua antiga, la norma actual —de la qual mostrà una exposició a través de diversos autors—, i la variació dialectal. A partir de totes aquestes dades, expressà i aclarí els contextos gramaticals d'ús de *com* i *com a* en català.

A les 18:30 s'obrí la darrera sessió del Simposi, presidida per Lluís Alpera, de la Universitat d'Alacant. Començà l'acte Joan Miralles, de la Universitat de les Illes Balears, la ponència del qual s'ocupà de *Les Illes Balears en l'obra de Fabra*, i en la qual va tractar bàsicament de les relacions de Pompeu Fabra amb els filòlegs mallorquins, en concret amb Marià Aguiló, Antoni M. Alcover i Francesc de Borja Moll.

Per últim, Alfred Agustí, de la Universitat de Lleida, presentà la ponència *La llengua de l'Església al segle XVII*. El ponent començà aclarint la necessitat de distingir el diferent paper acomplert pels distints estaments de l'Església en relació amb la llengua catalana durant el segle xvii. Així, si bé molts bisbes eren d'origen castellà i en general l'alt clergat estava molt familiaritzat amb el castellà, en canvi el baix clergat va contribuir positivament en el manteniment del català, com ara a través de la predicació i de l'ensenyament als infants.

El dia 12 de novembre tingué lloc al Departament de Filologia Catalana de la Universitat de València la II Trobada de Professors Universitaris de Lingüística Diacrònica, amb assistència de professors de totes les Universitats de la Xarxa Lluís Vives, més la de Saragossa. En el debat, que va resultar molt enriquidor, es van tractar temes com els següents: definició i objectius de les disciplines de la subàrea, relació amb l'oferta global de cada pla d'estudis, relació amb la resta de disciplines filològiques, l'estatus de la Història de la llengua en el panorama de les ciències humanes, la projecció social de la Història de la llengua, o els problemes de la investigació en Història de la llengua. Es va concloure amb la conveniència de realitzar reunions periòdiques que permeten enriquir la coordinació en la tasca docent i investigadora.

JOAQUIM MARTÍ MESTRE
Universitat de València